

Eri leireistä yhteiseen osastoon

Eino Nykänen PÖT44 historiikki - ensimmäinen kertomus	1
Eri leireistä yhteiseen osastoon	1
Aitiopaikalla.....	1
1. Alku.....	2
Neljän politiikan kohtauspaikassa.....	3
Työvoimana ja ihmisenä	3
Ensimmäinen vuosikokous	3
Maatalousyrittäjistä vuorotyöläiseksi.....	4
2. Iso kuva	4
Työväenpuolueet ja ay-liike hajalla	5
3. Lakko 1967	6
Omat moittivat Työläisliittoa	6
Ison kriisin uhka.....	7
Hallitus ajoi kovaa linjaa.....	7
Kuukausipalkka oli harvinainen saavutus.....	8
D-ruiskeesta tulopolitiikkaan	8
Kolmikannassa	9
4. Eheytyvässä liikkeessä	9
Jämäkkyyttä kokousjärjestelyihin	10
Liiton vaihto hiertää	10
Tiliasema	10
Hämäläinen jyrkkänä	11
Kemian Liitto syntyy	11
Paikallista eheyttämistä.....	12
AKT näreissään SAK:n ratkaisusta.....	12
Raaden mannekiinina.....	13
Mutkikasta sopimuskieltä	13
Kirjelmiä yritysdemokratiasta.....	14
Rekisteröinti.....	14
Murroksen kokijat ja tekijät	15
Seuraavassa jaksossa:.....	15
”Raaden aika” ja Ammattiyhdistysliikkeen nousukiito	15

Aitiopaikalla

Porvoon öljynjalostamon työntekijät ovat lähes puolen vuosisadan ajan olleet aitiopaikalla suomalaisen yhteiskunnan rajussa muutoskertomuksessa. Pokasahojen laulusta, karjankellojen kilkatuksesta ja lihasvoimaan pohjautuvasta työyhteiskunnasta on tehty raju harppaus bitti-informaation täyttämään jälkiteolliseen elämänmuotoon, vaikeasti hahmottuvaan, ja hankalasti hallittavaan globaaliin riskiyhteiskuntaan. Tässä prosessissa öljyn jalostaminen ei ole ollut

pelkästään tapa hankkia toimeentuloa, vaan siihen on kytkeytynyt maailmanpolitiikkaa, ulkopolitiikkaa ja kauppapolitiikkaa – kaikki tämä Sköldvikin jokapäiväisissä toiminnoissa huomaamatta läsnäolevana.

Olla töissä öljynjalostamolla Sköldvikissä on samalla myös olla osana työmarkkinajärjestelmää, osana tulonjakopolitiikkaa, osaltaan kokemassa työn ja pääoman välistä jännitettä. Sen puolen erikoisosaaja paikkakunnalla on ammattiosasto, osana laajaa kansallista ja kansainvälistä ammattiyhdistysliikkeen kokemusta, tietotaitoa ja tulevaisuuden visioita.

Näin ajatellen on korkea aika ryhtyä kirjoittamaan Porvoon Öljynjalostamon Työntekijät ry:n historiikkaa. Kyse kun ei ole vain siitä, että olisi oltu aitiopaikalla, vaan ammattiosasto edeltäjineen ja aktiiviset toimijat vuosikymmenien ajalta ovat olleet melkoisina asianosaisina.

Historiikki on tarkoitus toteuttaa nykyteknologian mahdollistamalla joustavalla tavalla; neljä-viisisoisena kertomuksena, aineiston muovautuessa sarjan edetessä. Ensimmäinen kertomus johdattelee aikajaksoon 1960-luvulta ammattiosastojen yhteensulautumisen, PÖT 44:n syntymävuoteen 1972. Ensimmäisessä kertomuksessa korostuu organisaationäkökulma; onhan tähän päivään kuljettu lukemattomien kokousten, erkaantumisten ja yhdistymissopimusten kautta. Tässäkään mielessä tämän päivän ay-jäsenyyteen sisältyvä ”helppo elämä” ei ole lainkaan itsestäänselvyys.

Olen poiminut tekstiin edustavia näytteitä paikallisista pöytäkirjoista sekä pyrkinyt kertomaan – muotisanalla ilmaisten - ison kuvan kautta, miten paikalliset riennot kytkeytyvät laajempiin kokonaisuuksiin.

Aineisto täydentyy prosessin aikana muun muassa varhaisempien aikojen aktiivien haastatteluilla sekä muulla dokumenttiaineistolla. Sähköinen julkaisu tarjoaa myös erinomaisen mahdollisuuden aloitteellisille osaston jäsenille ja muillekin PÖT:in kanssa tekemisissä olleille tuoda mukaan omia muistojaan. Kaksisuuntainen viestintä järjestyy helposti ottamalla ensiksi yhteyttä osaston toimihenkilöihin.

1. Alku

”Ensimmäinen toimintajakso Porvoon Seudun Öljyalan työntekijät ry:n toiminnassa alkaa nyt olla historiaa” aloittaa sihteeri *O. Vilenius* toimintakertomuksen vuodelta 1965. ”Valtaosa osastomme jäsenistä on siirtynyt tänne vasta viime kesänä ja jatkuvasti sen jälkeen. Naantalin jalostamolta jo aikaisemmin tulleiden ja siellä SAJ:n alaiseen Suomen Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliittoon kuuluneiden vanhojen öljymiesten keskuudessa tunnettiin polttavaa tarvetta perustaa vastaavanlainen osasto myös Porvoon jalostamolle.”

Näin oli taas käännetty uusi lehti suomalaisen ammattiyhdistyselämän pitkässä historiassa. Lehti oli käänntynyt paikkakunnalla, joka vain muutamaa vuotta aikaisemmin oli uinuva maalaisidylli pienen Porvoon ja vähän suuremman Helsingin välillä.

Vasta jälkeen päin yksittäiset tapahtumat nivoutuvat kokonaisuudeksi, jolle voi yrittää antaa nimiä. 1960-luku on hankalasti haltuun otettava kausi. Aikalaisten mielessä se saattaa olla protestiaallon vuosikymmen, jollekin keskioluen vapautumisen tai seuramatkailun räjähdysmäisen

kasvun alkuaikaa siinä missä yhteiskuntatieteilijälle Suomen modernisaatioharppauksen suuri vuosikymmen.

Hyvällä syyllä voidaan sanoa, että 1960-lukuun kiteytyy Suomen ja suomalaisten tekemä muutoksen maailmanennätys. Sotavuosien jälkeen vielä pitkään yli puolet maan väestöstä sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta. 1960-luvulle tultaessa tuon mahdollisuuden menetti puoli miljoonaa ihmistä. Sotien jälkeisinä vuosina Suomesta kehittyi teollisuusvaltio. Sotakorvauksista selviytymisen pakko vauhditti elinkeinorakenteen muutosta.

Neljän politiikan kohtauspaikassa

Sköldvikin kartanon maiden muutostarina teollisen yhteiskunnan strategisesti tärkeäksi keskuksesi tuli julkiseen tietoon marraskuussa 1962, mutta kertomuksen alkusanat oli kirjoitettu jo vuonna 1948. Tuolloin Kauppa- ja teollisuusministeriön ylijohtaja **Uolevi Raade** saa Suomen päättäjät vakuuttuneiksi energiateollisuuden omavaraisuuden tärkeydestä. Valtio perustaa Neste Osakeyhtiön.

Hankkeella oli vähintäänkin kolmenlaista merkitystä maan poliittiselle johdolle: Neste Oy oli hyvä työkalu kahdenvälisessä kauppavaihdossa Neuvostoliiton kanssa, mikä puolestaan oli hyvä väline ulkopoliittisessa tasapainoilussa itäisen ja läntisten paineen keskellä. Kolmanneksi kotimainen öljynjalostamo kykeni varmistamaan teollisuuden huoltovarmuuden ohessa myös nopeasti kasvavan autoliikenteen polttoaineen saannin.

Neljäs merkitys olikin sitten ihmisläheisin. Suhdannevaihtelut riepottivat maaseutuelinkeinoista ”vapautuvaa” työvoimaa työttömyyden, hätäaputoiden ja työperäisen muuton noidankehässä. Kun Neste Oy:n hallintoneuvosto marraskuussa 1962 hyväksyi tarkoin salassa pidetyn suunnitelman Sköldvikin kartanon maiden ostamisesta uutta öljynjalostamoa varten, päätös merkitsi suurta huojennusta tuhansille työn etsijöille ja heidän perheilleen.

Työvoimana ja ihmisenä

Jalostamon rakentamisvuosina Porvoon seutu oli kuin suomalainen muunnelma villistä lännestä. Tarinat intiaanikyläksi ristitystä parakkighetosta saivat vielä lisämaustetta mediajulkisuudessa. Aika oli muutenkin työperäisen muuton vuosikymmen. Juuriltaan irronneiden ihmisten sopeutumiskriisit heijastuivat myös jalostamon työvoiman vaihtuvuudessa.

- Äärimmäisissä tapauksissa uusi mies tuli aamulla ensimmäiseen työvuoroonsa ja illalla ilmoitti, että hän lähtee saman tien takaisin kotiseudulleen, muistelee **Matti Hellsten**. Matti päätti pyrkiä töihin Nesteelle, kun WSOY:n kirjapainossa tyrmättiin hänen palkkapyyntönsä. ”Sörkkä” oli merkittävä porvoollainen työnantaja, mutta moni muukin sieltä hakeutui Nesteen palkkalistoille. Matista tuli hyvin nopeasti myös työvuoronsa luottamusmies, eikä siinä valinnassa kyselyt ay-koulutuksen perään.

- Vuorossa oli kymmenkunta kaveria, kaikki muut eri puolilta maata Sköldvikiin tulleita. Kaverit sanoivat, että ala Sinä luottamusmieheksi, kun olet ainoa paikkakuntalainen.

Sittemmin Matista tuli ammattiosastonsa pitkäaikainen sihteeri ja ensimmäinen päaluottamusmies. Porvoon Seudun öljyalan työntekijät oli Suomen Auto- ja Kuljetusalan Työntekijäliiton jäsenosasto.

Ensimmäinen vuosikokous

O. Vileniuksen käsin kirjoittama toimintakertomus esitellään ensimmäisessä vuosikokouksessa 27.3.1966. Kokouksen avasi osaston puheenjohtaja **E. Rantanen**. Puhetta johti **P. Tuominen** ja sihteerinä O. Vilenius. Lisäksi saapuvilla oli 22 osaston jäsentä. SAKT:sta toimitsija **Lauri Leinonen**. Kokouksen työjärjestykseen tehtiin lisäys: ”käsitellään ulkolaisten urakoitsijoiden esittämä väite käyttöhenkilökunnan alhaisesta tasosta”.

Osaston toimikuntaan oli valittu E. Rantanen, josta tuli puheenjohtaja, varapuheenjohtajaksi **E. Mälkki**, sihteeriksi Vilenius, rahastonhoitajaksi **O. Varinen** sekä jäseniksi **E. Piensoho, K. Kölhi, K. Salonen ja J. Karkulahti** sekä varalle **V. Korpilammi, S. Oksanen ja E. Nylund**. Pääluottamusmieheksi valittiin **A. Jeskanen** ja varalle P. Tuominen.

Yleisiä kokouksia on pidetty viidesti, samoin toimikunnan kokouksia. Lisäksi toimikunta on keskuudessaan pitänyt epävirallisia keskustelu- ja neuvottelutilaisuuksia. ”AKT puolestaan on pitänyt osastomme hyvin ajan tasalla, sillä jokaisessa yleisessä kokouksessa on pj. **Aarniosta** alkaen ollut liiton edustajia.”

Jäsenmäärä oli kasvanut ”tasaisen varmasti” ja oli vuosikokouksen lähestyessä miltei sata.

”Osastomme suurta kannatusta kuvaa hyvin sekin, että sairaskassan hallinnon kaikki työntekijäin paikat ovat SAJ:n hallussa, samoin tuotantokomiteapaikat viimeistä varamiestä myöten kuuluvat SAJ:n järjestöväelle. Jalostamon lakisääteiseksi luottamusmieheksi valittiin osastomme pääluottamusmies A. Jeskanen ylivoimaisella äänen enemmistöllä, varalle O. Vilenius.

Heti ensimmäisenä, hieman lyhyeksi jääneenä toimintavuonna 1965 työehtosopimus syntyi vasta lakkouhkan kautta. Sopimus on parhaimpia ellei paras tänä vuonna solmituista. Huomio kiinnittyy sen lyhyeen kestoikaan ja pennimääräisinä tuleviin korotuksiin, joka suosii varsinkin pienempipalkkaisia”, toimintakertomuksessa todetaan.

Myös jalostamalla työskentelevät sähkömiehet perustavat ammattiosaston samaisen vuoden 1965 elokuun 10. päivänä. Sköldvikin sähköalantyöntekijäin ammattiosasto yhdistyy PÖT 44:ään vuonna 1991. 1960-luvun puolivälin tienoosseen ajoittuu myös Suomen Työläisliiton jäsenosaston synty – ja näin pääsemmekin paikallisella tasolla todentamaan ammattiyhdistyskentän hajaannuksen ajan tapahtumia.

Maatalousyrittäjästä vuorotyöläiseksi

Seuraavat tiedot perustuvat **Ahti Korkiakosken** vuonna 1999 antamaan laajaan muisteluhaastatteluuun. Työväen muistitietotoimikunnan sihteerin **Risto Reunan** tekemässä haastattelussa Korkiakoski valottaa värikkäästi taustaansa.

Vuoden 1966 paikkeilla Nesteen palkkalistoille hakeutui tilanhoitaja Ahti Korkiakoski. Nivalasta menolippu taskussaan lähtenyt Korkiakoski oli käynyt maatalouskoulua ja hakeutui tilanhoitajaksi jalostamon lähistöllä toimivalle maatilalle. Hän arveli kykenevänsä hoitamaan maataloustyöt Nesteen työvuorojen lomassa.

Aluksi Ahti oli jäsenenä SAKT:n osastossa. Meno ei oikein tuntunut häntä miellyttävän. Hänen mielestään osastoa johdettiin ”liikaa sanellen”.

Maalaisliittolais-vennamolaisen kodin kasvatti alkaa enempi kiinnostua ammattiyhdistystoiminnasta ja kysellä muitakin työkavereitaan mukaan. Hetken kuluttua heitä oli seitsemän innokasta, mutta kokematon, kurssija käymätöntä aktiivia.

2. Iso kuva

Vanhan Suomen aika oli ohi viimeistään 1960-luvun puolivälissä. Sen ajan poliittiset ratkaisut muotoilevat lopulta sen yhteiskunnan, jota on tapana kutsua hyvinvointivaltioksi. Samaan aikaan

tapahtuu suuri kulttuurinen murros, nuorison radikalisoituminen. Miesten ja naisten samanpalkkaisuuteen siirrytään melkein kaikilla aloilla 1965. Viisipäiväiseen työviikkoon alettiin asteittain siirtyä vuonna 1965, ja muutoksen oli määrä toteutua vuoteen 1970 mennessä. Nousukausi jäi lyhyehköksi. Talouden käyrät kääntyivät alaspäin jo vuoden 1965 lopulla. Hiljaa muhineet muutosprosessit milteipä räjähtivät näkyviksi vuosikymmenen puolivälissä. Jotkut yhteiskuntatutkijat pitävät noita aikoja ”Vanhan Suomen” loppuna. Suomalainen yhteiskunta oli astunut hyvinvointivaltion eteiseen.

Hyvinvointivaltiolla tarkoitetaan yhteiskunnan laajaa, korjaavaa väliintuloa kansalaistensa elämään. Yksi sen keskeisistä ulottuvuuksista on toimeentulon turvaaminen silloin, kun palkkatyön puute, sairaus, vanhuus tai muut syyt estävät ihmistä itse hankkimasta riittävää elantoa. Kaikki ovat oikeutettuja monipuolisiin tukijärjestelmiin kansalaisuuden perusteella. Myös tasa-arvoinen terveydenhuolto ja lähtökohdiltaan yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet ovat hyvinvointipolitiikan peruspilareita. Suomen erityispiirteisiin on kuulunut myös hoivan järjestäminen julkisen vallan tarjoamana oikeutena, kun se monissa Euroopan maissa on kuulunut perheiden, kirkon tai kansalaisjärjestöjen tehtäviin.

Työväenpuolueet ja ay-liike hajalla

Molemmissa työväenpuolueissa käytiin kovaa jäsentenvälistä kamppailua. Lopulta sosialidemokraatit hajaantuvat kahdeksi puolueeksi. Molemmat menestyivät vuoden 1966 eduskuntavaaleissa. ”Vanhan”, oikeistodemarien hallitseman SDP:n menestystä oli osattu ennustaa, mutta pienoinen yllätys oli TPSL:n seitsemän kansanedustajapaikkaa. Demaripiireissä ”tepsulaisia” nimiteltiin ”kolmen vartin kommunisteiksi”, joille oli ennustettu täydellistä katoamista eduskunnan kartalta. Samoihin aikoihin alkoi kärjistyä kommunistisen puolueen sisäinen jako. Suurelle yleisölle nämä jakolinjat tulivat tutuiksi keulahahmojen kautta: oli ”saarislaisia” ja ”taistolaisia” kommunisteja ja lisäksi vielä veljesjärjestö SKDL. Vuoden 1966 eduskuntavaaleissa vasemmistopuolueet saivat enemmistön parlamenttiin. Puolueriidat heijastuivat myös ammattiyhdistysliikkeeseen. Palkkatyöläisten sieluista kilpaili kaksi keskusjärjestöä, vanha SAK ja nuori, antikommunismiin leimautunut SAJ.

Ammattiyhdistysliikkeen eheyttämisestä oli käyty sitkeitä neuvotteluja jo pitkään. Niiden vetäjäksi oli vuonna 1964 tarjoutunut sosiaalipolitiikan professori **Heikki Waris**. Ei ole kovin yksinkertaista luoda järjestömallia, jossa samoihin liittoihin saadaan mahtumaan läntiseen tukeen nojaavat oikeistososialidemokraatit ja kompromissimieliset SAK/TPSL-demarit, ja toisaalta vahvasti Neuvostoliittosuhteita korostavat kommunistit. Neuvottelut olivat yhtä pitkää marssia. Onnistumisen esteenä oli asiakysymysten lisäksi monta asemiinsa jämähtänyttä jäärää, jotka piti saada enemmän tai vähemmän kohteliaasti sivuun.

Vuosikymmenen lähestyessä loppuaan koettiin 1968 niin sanottu Euroopan hullu vuosi. Suomeen kiiri uutisia Pariisin suurista nuorisomielenosoituksista. Tshekkoslovakia pyrki löytämään ”ihmiskasvoisen sosialismin” tien, viestimisissä puhutaan Prahan keväästä. Neuvostojoukot tukahduttivat Tshekkoslovakian yrityksen miehittämällä maan 21.8.1968. Suhtautuminen samaan poliittiseen blokkiin kuuluvan maan miehittämiseen kärjisti välejä myös SKP:n sisällä, ja kiistat heijastuvat myös ammattiyhdistystoimintaan.

Ahti Korkiakoski oli jonkin aikaa ollut SKP:n jäsen. Hänet erotettiin puolueesta, kun hän julkisesti tuomitsi miehityksen. Jonkin ajan kuluttua Korkiakoski siirtyi sosialidemokraatteihin.

3. Lakko 1967

Toukokuussa 1967 jalostamotyöntekijät kävivät 33 päivää kestäneen työtaistelun, jota monesta syystä voi pitää historiallisena.

Vaikka keskusteluissa ammattiyhdistysliikkeen eheyttämisestä oli liittojohtajien tasolla jo päästy kohtalaisen pitkälle, keskusjärjestöjen, SAK:n ja SAJ:n suhteet olivat vielä melko sotaisalla tolalla. Tämä on hyvä muistaa, kun tarkastellaan kevätkesän 1967 Nestelakkoa.

SAKT:n ammattiosaston, Porvoon Seudun öljyalantyyöntekijäin keskusjärjestö SAJ oli siis oikeistososialidemokraattien hallitsema ”kansanvaltainen” liike, kuten järjestö viestinnässään korosti.

Työläisliiton osasto, Sköldvikin öljytyöntekijät oli SAK:n kautta ns. skogilaisten demarien eli TPSL:n ja kommunistien paikallistoimija.

Varsinkin SAJ:n puolella suhtautuminen ay-liikkeen eheyttämiseen oli nurjaa, koska järjestö oli syntynyt vastustamaan kommunistien yliotetta työpaikoilla.

Yleispoliittisesta asetelmasta huolimatta SAKT ja Työläisliitto olivat yhteistyössä päätyneet esittämään kirjaimellisesti samanlaista työehtosopimusta kummallekin liitolle. Sopua ei saatu aikaan työnantajapuolen kanssa käydyissä neuvotteluissa.

Valtakunnansovittelijan arkiston mukaan esitykset ylittivät huomattavasti yleisen linjan, ja osa niistä olisi heijastunut muihin sopimuksiin. Toukokuun 2. päivänä valtakunnansovittelija **Keijo Liinamaa** antoi yleiseen linjan pohjautuvan sovintoesityksen, mutta työntekijäliitot hylkäsivät sen. Työläisliitto kuitenkin olisi halunnut luopua lakosta ja siirsi omalta osaltaan lakon alkamista kahdella päivällä, kun taas SAKT aloitti työtaistelun uhkauksensa mukaisena päivänä.

SAKT:n liittotoimikunta kokoontui toukokuun 6. päivänä 1967 käsittelemään lakkoasiaa. Mukana olivat asiantuntijajäsenenä Porvoon luottamusmies Alvi Jeskanen ja Naantalin **Jukka Kelanne**. Jäsenäänestyksessä sovintoesitykseen otti kantaa kaikkiaan 354 jäsentä. Naantalissa ja Porvoossa äänioikeutettuja olisi yhteensä ollut 483, heistä Porvoossa 150. Kaikkiaan ei-ääniä annettiin 307, kyllä-ääniä 44 ja kolme lippua hylättiin. Porvoossa ei-äänestäneitä oli tasan 100, kyllä-ääniä annettiin 24.

”Sääntöjen 15 § 4. kohdan mukaan, jos kaksi kolmasosaa äänestäjistä puoltaa vaatimuksen perille ajamista työnsisäyksen avulla, on asia jätettävä liittotoimikunnan ratkaistavaksi.

Näin ollen jäsenistö on äänestyksellään hylännyt valtakunnansovittelija Liinamaan välitysesityksen. Liittotoimikunta yhtyy äänestyksen tulokseen”.

Omat moittivat Työläisliittoa

Liittotoimikunnalle puheenjohtaja Aarnio kertoi Työläisliiton sihteerin sanoneen, että sovintoehdotus täytyisi hyväksyä”. Aarnion kertomus nostatti liittotoimikunnassa Työläisliiton linjauksesta ärsyyntyneitä kommentteja.

Tähän päättyi rinnakkaisliittojen yhteistoiminta. Työläisliiton kenttäväki närkästyti oman johtonsa toimintaan, josta näytteenä on Sköldvikistä lähetetty kirje. Heikki Urmas on väitöskirjassaan todennut, että ”taistelu sai lisääntyvässä määrin piirteitä SAK:n ja SAJ:n valtataistelusta”. Tätä osoittaa liittojen erimielisyys lakkorajojen laimentamisesta ja muiden ammattiliittojen haluttomuus tukitoimiin.

Työläisliiton porvooolaisen ammattiosaston jäsenet lyttäsivät oman liittonsa toiminnan 19.5. päivätyssä kirjeessä.

”Porvoon jalostamolla olevat STL:n jäsenet ovat huolestuneena seuranneet liittotoimikunnan omaperäisiä päätöksiä. Liitto on kaikessa pyrkinyt irtautumaan vastuusta, joka koskee lakkoa ja näin ollen myös jäsenten etuja.

Jäsenistön äänestystuloksesta huolimatta liitto halpamaisesti siirsi lakon alkua, vaikka oli sopimus yhteistyöstä AKT:n kanssa. Lakkorajoja koskevassa kysymyksessä on STL aivan kuin kosiskellut työnantajaa. Tästä on liitto saanut kyseenalaista mainosta julkisen sanan tiimoilla.

Liittotoimikunnan jäseniä on henkilökohtaisesti käynyt Porvoossa vakuuttamassa yhteistyöhalusta AKT:n kanssa. Liiton julkilausumat ovat kuitenkin osoittaneet nämä vakuuttelut valheiksi. Jostakin on aina löytynyt pykälä, jonka taakse liitto on voinut kätkeytyä. Jäsenistö toivoo, että vastaisuudessa liitto suhtautuu vakavasti yhteistyöhön AKT:n kanssa. Myöskin toivomme määrätietoista jäsenistön etujen ajamista. Sillä työntekijän oma etu vaatii liiton taholta tekoja eikä perinteitä.

Parempaa yhteistyötä toivoen Sköldvikin öljyalantyyntekijöiden puolesta.”

Kirjeen allekirjoittavat puheenjohtaja **Veikko Valtonen** ja luottamusmies **Mikael Kaskinen**.

Jäljennöksen todistajiksi on pyydetty naapuriosaston johtomiehet Matti Hellsten ja Alvi Jeskanen.

Haastatellessani Matti Hellsteniä Porvoossa 8.6.2013 hän kertoi, että työpaikkatasolla oltiin hyvin valmiita yhteistoimintaan, mistä todistajaksi pyytäminen on osoituksena.

- Varhain oltiin jo sitä mieltä, että työntekijäin pitäisi päästä samaan liittoon, mutta varsinkaan tuon vuoden 1967 lakon jälkeen Työläisliittoa ei pidetty mahdollisena kokoajana.

Ison kriisin uhka

SAKT:n Liittotoimikunta pohti lakkoa 19.5.1967. Liiton neuvottelijat olivat esittäneet Työläisliitolle, että se hyväksyisi Nesteen lakkolaisten esittämät lakkorajat, jotka SAKT oli hyväksynyt. Tulevista lakkorajoista neuvoteltaisiin erikseen. Kuitenkin Työläisliitto oli lähettänyt SAKT:lle kirjeen, jossa asiat käännettiin ympäri, selostaa puheenjohtaja Olavi Aarnio. Asiaa pohdittuaan liittotoimikunta antoi neuvottelijoilleen valtuudet ilmoittaa, että ”liittojen kesken on tullut särö yhteistoimintaan, mutta Työläisliiton osastoille voidaan ilmoittaa yhteistyön jatkuvan AKT:n osastojen johdolla”

Kokouksessa arvioitiin, mitä mahdollisuuksia Naantalina ja Porvoon ammattiosastojen johdolla ja liittotoimikunnalla olisi ”tehdä ennen uutta jäsenäänestystä ratkaisunsa myönteisesti. Keskustelun jälkeen valtuudet asiassa annettiin liiton neuvottelijoille”.

Liinamaa teki uuden sovintoesityksen kesäkuun 2. päivänä. Se perustui kaksivuotiseen sopimukseen vuoden 1968 loppuun.

Ehdotukseen sisältyi siirtyminen kuukausipalkkoihin. Ehdotus ylitti yleislinjan, koska joihinkin lisiin oli tehty korotuksia ja palkkaluokitusta oli muutettu.

Työläisliitto hyväksyi ehdotuksen, mutta SAKT hylkäsi sen suoralta kädeltä. Työnantajain yleiselle ryhmälle ehdotus olisi kelvannut, vaikka se ylittikin yleisen linjan.

Tilanne muuttui työrauhajärjestelmän kannalta kriittiseksi, *Heikki Urmas* kirjoittaa väitöskirjassaan. Työläisliiton hyväksyminen merkitsi sitä, että sovittelija ei enää voisi antaa uutta esitystä, koska oli jo olemassa hyväksytty esitys.

Hallitus ajoi kovaa linjaa

Asia vietiin maan hallituksen puntaroitavaksi, olihan Neste Oy valtion yhtiö. Eduskunnassa oli vasemmistoenemmistö vuoden 1966 vaaleista lähtien, ja sosialidemokraatti **Rafael Paasion** johtamassa hallituksessa olivat mukana myös kommunistit ja kansandemokraatit.

Valtakunnansovittelija Liinamaa päätyi tilannearviossaan siihen, että liikkumavara oli mitättömän pieni. Jos sopimus tehtäisiin työnantajain yleisen ryhmän ja Työläisliiton kesken ajaututtaisiin Nesteen työpaikoilla kaaokseen, kun tulisi työhön paluun aika. Ellei (SAKT:n jäsen) palaisi työhön, työsuhte katkeaisi ja hän joutuisi pois asunnosta, pitäisi ottaa uutta väkeä tilalle.

Niinpä sovittelija muodollisesti muutti esitystä, joskin se lopputuloksen kannalta pysyi samana, ilmenee valtakunnansovittelijan arkistosta.

Sovittelija antoi uuden sovintoesityksen kesäkuun 2. päivänä. SAKT hylkäsi esityksen suoralta kädeltä, ja Työläisliiton jäsenäänestyksessä liian pieni enemmistö kannatti lakon jatkamista. Kesäkuun 5. päivänä alkoi Israelin ja arabimaiden välinen ns. kuuden päivän sota.

Tässä vaiheessa asiaa käsiteltiin maan hallituksessa. Sitä ennen työnantajajärjestön toimitusjohtaja **Päiviö Hetemäki** oli jo vaatinut pakkosovintoa.

SAK:n historiassa **Tapio Bergholm** kirjoittaa, että STK:n, SAK:n ja Nesteen johto sekä Suomen hallitus ajoivat kovaa linjaa. Sopimus tuli tehdä molempien liittojen kanssa täsmälleen sovintoehdotuksen mukaisesti. Bergholmin mukaan vain valtiovarainministeri **Mauno Koivisto** kannatti lisämyönnytysten tekemistä.

Kuukausipalkka oli harvinainen saavutus

Työtaistelu päättyi kestätyään 33 päivää. SAKT sai lopulta sopimukseen joitakin lisävaatimuksiaan. Valtakunnansovittelijan toimiston työriitarekisterissä todetaan, että SAKT:n hylkäävän päätöksen jälkeen asia esiteltiin hallitukselle, joka toivoi lakon lopettamista. Jatkoneuvottelun jälkeen lakko lopetettiin 8.6.1967.

- Jälkeen päin katsottuna lakon suurin saavutus oli kuukausipalkkaan siirtyminen, Sköldvikiin joulukuussa 1970 tullut **Tapio Paananen** arvioi kesällä 2013. Tapion ura johti muutamassa vuodessa jalostamolta Kemianliiton toimitsijaksi.

Käytännössä kaikkialla teollisuudessa työntekijät olivat tuntipalkkaisia, kuukausipalkalla olivat vain toimihenkilöt ja johto.

- Kuukausipalkka oli harvinainen juttu, mutta se vastasi työelämässä lisääntyviä tasa-arvovaatimuksia.

D-ruiskeesta tulopoliikkaan

Keskustelua tulopoliitikasta oli viritelty vuodesta 1964 lähtien. SAK piti mallia ongelmallisena. Ratkaisut olisivat epäoikeudenmukaisia ja tehottomia, mikäli inflaatiota pyrittäisiin pitämään kurissa vain palkansaajien uhrauksilla. Siitä seuraisi vain heikko reaali-palkkojen kehitys. Kun sitten koitti vuosi 1968, tulopoliikkaa ajateltiin tilapäiseksi ratkaisuksi, jolla kriisiytynyt taloustilanne ratkaistaan. Vuonna 1967 metsäteollisuudelle oli annettu ”D-ruiske” eli markka devalvoitiin rutkasti. Laskentatavasta riippuen markan arvoa alennettiin 23,8 tai 31,3 prosenttia. SAK ja SAJ panivat hanttiin. Valtiovarainministeri Mauno Koivisto kävi kertomassa SAK:n työvaliokunnalle, että Suomen teollisuus on käytännöllisesti katsoen konkurssikypsä. Rafael Paasion hallitus nimitti valtakunnansovittelija Keijo Liinamaan ”tulo- ja hintapoliittisia selvittelyjä ja neuvottelutoimintaa johtavaksi virkamieheksi”.

Presidentinvaaleissa 1968 **Urho Kaleva Kekkonen** sai valtuutuksen kolmannelle kuusivuotiskaudelleen. Hallitus vaihtui. Pääministeriksi tuli melkein vastoin omaa tahtoaan Suomen Pankin pääjohtaja Mauno Koivisto. Työmarkkinoiden keskeisinä vaikuttajina pöydän vastakkaisilla puolilla neuvottelusuhteita kehittivät keskisuomalaiset rintamakaverit. JR 50:ssä kapteenina palvellut Päiviö Hetemäki oli nyt työnantajajärjestö STK:n toimitusjohtaja ja korpraali **Niilo Hämäläinen** SAK:n puheenjohtaja.

Maaliskuun lopulla 1968 allekirjoitettiin laaja tulopoliittinen sopimus, joka yleisesti tunnetaan pääarkkitehtinsa mukaan Liinamaa ykkösenä. Tulopoliittikan ideaan kuuluu, että hallituksella ja työmarkkinoiden keskusjärjestöillä on keskeinen rooli työehtosopimusten syntymisessä.

Neuvottelujen malli syntyi vuoden 1967 devalvaation jälkeen tehdyssä vakautusratkaisussa. Sillä pyrittiin turvaamaan devalvaation mukanaan tuoma kilpailukyvyn parantuminen. Vaarana oli devalvaatiohyödyn siirtyminen palkkaliukumiin.

Kolmikannassa

Sopimusmallissa keskusjärjestöt neuvottelevat ratkaisun perustan ja valtiovalta tuo ratkaisuun ”yhteistä hyvää”: sellaisia työlakien ja sosiaalilakien uudistuksia, joita järjestöt yksinään eivät olisi ilman kokonaisratkaisua kyenneet saavuttamaan. Hallitus edellytti työmarkkinajärjestöiltä maltillista palkkasopimusta.

Työelämän tutkija **Timo Kauppisen** mukaan työnantajien tavoitteena oli palauttaa kilpailukyky, ottaa palkkaliukumat hallintaan ja saada ote ammattiyhdistysliikkeestä. Strategiana oli ottaa politiikka pois työelämästä ja palkat pois kilpailusta.

Sopimus solmittiin vuoden 1969 loppuun saakka. Menetysten puolelle voi laskea indeksiehdon poistamisen. Hallitus ajoi eduskunnassa läpi valtuuslain, jolla hinnat ja vuokrat saatiin valvontaan.

Ammattiyhdistysliikkeelle sopimus oli erityisen historiallinen, varmaankin sekä hyvässä kuin pahassa sillä Liinamaa ykköseen sisältyi ammattiyhdistysjäsenmaksujen verovähennysoikeus. Lisäksi STK suositteli jäsenyrityksilleen, että ay- jäsenmaksu perittäisiin suoraan palkasta, mikäli työntekijä antaisi tähän suostumuksensa.

4. Eheytyvässä liikkeessä

Ay-liikkeen eheytyksineuvotteluissa edistyi vuosikymmenen loppuun mennessä. Juhannusviikolla 1969 allekirjoitettiin sopimus uudesta keskusjärjestöstä. Se omaksui perinteikkään nimilyhenteen SAK, vaikka kirjainlyhenteen sanojen sisältöjä onkin lähihistorian painolastin vuoksi muutettava.

Porvoossa kesäkuun lopulla pidetyssä keskustelutilaisuudessa todettiin, että “osastojen välisessä asiassa ei ole toistaiseksi ilmennyt mitään uutta, vaan asia on toistaiseksi ennallaan”. ...SAKT:n osaston vuosikokouksessa 14.3.1969 oli paikalle saapunut 46 osaston jäsentä sekä liiton puheenjohtaja Olavi Aarnio. Hän esitti myös katsauksen ay-liikkeen eheytyksineuvottelujen tilanteesta. Puhetta johti Alvi Jeskanen, sihteerinä Matti Hellsten.

Kaksi viikkoa myöhemmin kokoontuneessa toimikunnassa tarkasteltiin asioita, joita tuli esille vuorineuvospalaverissa huhtikuussa. Esiin nousivat mm. “palkanmaksu, Neste-henki, palokunnan lyhennetty työaika ja tupakkakoppien epäkäytännöllisyys”.

Toukokuussa toimikunnassa käsiteltiin Työläisliiton osaston nro 18 luottamusmies Ahti Korkiakosken lähettämää kirjelmää. Sitä selvittävät Korkiakoskelle Jeskanen ja Salonen “ja jos tarvetta ilmenee, asiaa käsitellään toimikunnassa uudelleen”.

Kesäkuussa kuultiin erään jäsenen osaston puheenjohtajalle lähettämä kirjelmä, jossa pääluottamusmies **Kauko Salosta** syytettiin puolueellisuudesta ja oman vuoron suosimisesta. Kotiinpäin vedosta kirjeen lähettäjä luettelee esimerkkeinä virkistysmatkan Tallinnaan, osaston kokoukset sekä osaston järjestämä kesäjuhlan.

“Asiaa tutkittuaan toimikunta totesi, ettei se ainakaan ole havainnut syytöksiä aiheelliseksi. Lisäksi toimikunta totesi yksimielisesti, ettei ole voitu toteennäyttää, että kirjeen lähettäjä olisi rikkonut sääntöjä eikä ole mitään syytä hänen erottamiseensa. Jotta asia tulisi perinpohjin selvitettyksi, valitsi toimikunta kolmen miehen neuvotteluryhmän, joka ottaa yhteyttä kirjelmän lähittäjään, jonka puolestaan toivotaan suostuvan keskusteluihin vähintään kaksi miestä mukanaan”.

Jämäkkyyttä kokousjärjestelyihin

Kesäkuun lopulla pidettiin Seurahuoneella keskustelutilaisuus, jossa evästettiin toimikuntaa: Kaikki työehtoja koskevat sopimukset tulisi olla kaikkien vapaasti nähtävissä luottamusmiehen kopissa. ”Seuraavan kerran huvitilaisuuksia järjestettäessä tulisi vastuu näiden onnistumiseksi jakaa useamman henkilön kesken sekä kiinnittää enemmän huomiota järjestyksenpitoon. Kokouskutsut tulisi myös esittää kirjallisesti toimikunnan jäsenille sekä varajäsenille. Lisäksi toimikunta tulisi kutsua koolle mahdollisimman pian.”

- Muutaman kerran kokousten alku viivästyi, kun baarin tai ravintolan aukioloa tai kabinetin käytettävyyttä ei oltu varmistettu ajoissa. Samoin kokouksia kutsuttiin koolle nopeasti improvisoiden, Tapio Paananen muistelee.

Osaston pöytäkirjat kertovat, että ”tes-neuvotteluissa edetty vaiheeseen, jossa on vastattava työnantajan esitykseen kyllä tai ei. Jos vastaus on ei, työnantaja vetää koko esityksensä takaisin ja neuvottelut on aloitettava alusta”. Molempien osastojen toimikuntien yhteisessä kokouksessa päätettiin suositella esityksen hyväksymistä.

Syyskuussa 1969 kuukausikokouksessa käsiteltiin mm. vakanssipohjaiseen palkkausjärjestelmään siirtyminen ja hyväksyttiin. Alempien ja ylempien palkkojen väliset tasoerot on tasoitettava.

Liiton vaihto hiertää

Syyskokouksessa marraskuussa 1969 oli paikalla 26 jäsentä, liitosta Aarnio ja öljyjaoston sihteeri **Lasse Halme**. Liiton johtohenkilöt tekivät selkoa eheytyksineuvotteluista. Aarnio kertoi, että **Vilponiemen** kanssa oli epävirallisia keskusteluja eheytyksiasista käyty. Jos äänestystulos niin näyttää, niin Kemian liittoon on ilmeisesti mentävä. Jos kerran on kemian liittoon menty, niin muutto takaisin SAKT:oon ei ole mahdollinen. Muutto kemiaan tietäisi sitä, että kemia ei enää olisi kokonaisuudessaan yhden liiton, AKT:n piirissä.

Lasse Halme kertoi, että Naantalissa ei ole suunniteltu liittymistä kemiaan vaan siitä kertova huhu on perätön. Pyrkimyksenä näyttää olevan irrottaa Neste AKT:stä. Yhdistymissopimuksen mukaan paikkakunnan pienempi ammattiosasto sulautuu suurempaan.

Vuosikokous 23.3.1970. Paikalla oli 29 osaston jäsentä. Erkki Mälkki johti puhetta, Hellsten kirjurina kuten yleensä. Liiton edustaja **Lauri Leinonen** selvitti AKT:n vaiheita eheytyksiasissa. AKT erosi SAJ:sta ja oli perustamassa uutta keskusjärjestöä. ”Eroaminen herätti ensin arvostelua, mutta nyttemmin päätös on todettu oikeaan osuneeksi.”

Eheytyksen yhteydessä sovittiin, että nesteläiset äänestävät suhtautumisesta kemiaan. Tuloksesta nähtiin, että suhtautuminen kemiaan on jyrkän kielteinen. Äänestyksen tulos ei ole miellyttänyt joitakin piirejä, vaan on levitetty kaikenlaisia huhuja osaston saamiseksi pois AKT:n piiristä.

Alustuksen jälkeen käydyssä keskustelussa Leinoselta tiukattiin myös sitä, onko AKT tehnyt kaiken mahdollisen sen hyväksi, että nesteläiset kuuluisivat AKT:n piiriin ja säilyykö öljyjaosto? Leinonen vakuutti, että on tehnyt ja tulee tekemään kaiken voitavan asian hyväksi.

Toimintasuunnitelmassa kiinnitettiin erityistä huomiota mm: ennakkoterveydenhuollon kehittämiseen työpaikalla, työturvallisuuden tärkeyteen sekä vaikean asuntokysymyksen ratkaisemiseen. Asuntotuotanto oli jäänyt pahasti jälkeen teollisuuden räjähdysmäisestä laajentumisesta johtuen ja vuokrataso oli kohtuuttoman korkea.

Tiliasema

Osaston tarjoamien kahvien jälkeen tehtiin selkoa osaston tiliasemasta. Jäsenmaksuja oli peritty 13166,45 penniä, josta osastolle oli jäänyt kutakuinkin kymmenesosa. Osaston menot olivat olleet 1500,03 markkaa ja tulot 1572,78, joten varat olivat lisääntyneet 72 markkaa 75 pennillä. Tällä hetkellä varat olivat 2485,18 markkaa. Magnusborgissa pidetystä illanvietosta osastolle oli koitunut tappiota noin 345 markkaa.

Osaston puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti Kauko Salonen ja pääluottamusmieheksi lakisääteinen Alvi Jeskanen, varamieheksen Salonen.

Toimikuntaan valittiin Jeskanen, Meeri Mälkki, Matti Hellsten, **Arto Syrjälä, Sulo Hämäläinen, Juhani Pitkämö, Oiva Pönkkä, Pauli Pylväläinen** sekä varalle **Runar Karlsson, Veikko Lyhty, Toivo Tuohimaa ja Eero Julkunen.**

Luottamusmiehet päätettiin valita eri osastoilla suoraan ja he jakautuvat seuraavasti: eri vuoroihin yhteensä neljä, säiliöalue/satama yksi, pullotusasema/lähetämö yksi sekä ulkotyöosasto/varasto yksi.

Hämäläinen jyrkkänä

Jeskanen selosti kuukausikokouksessa 20.4.1970 käyntiä SAK:n puheenjohtaja Niilo Hämäläisen luona. Käynti 10.4. tapahtui ilman Naantalalin osaston edustajia. He aikovat lähettää liittoasiasta kirjelmän SAK:hon.

“Hämäläisen kanta oli hyvin jyrkkä ja selvä, jalostamojen tulisi kuulua kemiaan ja luultavasti se siihen meneekin vuosien kuluessa.”

Kesäkuussa 1970 AKT:n uusi puheenjohtaja **Martti Veirto** ja jaostosihteeri Lasse Halme vierailivat kuukausikokouksessa. Kaunis sää oli verottanut osallistujamäärän kahdeksaan. Veirto kertoi, että AKT tulisi pitämään nesteläisistä kiinni, jos nämä itse sitä haluavat. “Asiahan vaikuttaa vallan kummalliselta, jos kentän mielipidettä ei selvästä äänestystuloksesta huolimatta kuunnella”. AKT oli ehdottomasti sitä mieltä, että öljyala kokonaisuudessaan kuuluu AKT:n piiriin.

Toimikunnassa keskusteltiin eheytyksiasista maaliskuussa 1971 ja todettiin, ettei asiassa pitäisi hätäillä, sillä ensi kesäkuussa pidettävä SAK:n ylimääräinen edustajakokous saattaa muuttaa tilannetta paljonkin.

30.9.1971 toimikunta keskusteli taas eheytyksiasista. “Tarkoituksena oli käydä SAK:ssa Hämäläisen puheilla, hänellä oli kuitenkin kiireitä ja häntä ei tavoitettu muuta kuin puhelimitse. **Piensoho** soitti hänelle ja tiedusteli SAK:n kantaa meitä koskevassa liittorajakysymyksessä. Hämäläinen ilmoitti, että ainahan asiasta voidaan keskustella mutta SAK:n kanta kysymyksessä on kuitenkin selvä ja sen mukaan Nesteen jalostamoiden työntekijöiden tulisi kuulua kemiaan.

AKT:n liittosihteeri *E. U. Rautiainen* otti Jeskanen kautta yhteyttä osastoomme esittäen keskustelutilaisuutta. Sellainen toteutuikin elokuussa luottamusmiehen huoneessa. Osastoa edustivat Salonen, Hellsten ja Veikko Lyhty, Rautiainen liitosta. Keskustelussa tuotiin esiin kummankin osapuolen kannat, jotka poikkesivat toisistaan melkoisesti.”

Kuukausikokouksessa 13.10. todettiin, että Naantalalin ja Porvoon osastot ovat patistaneet SAK:ta tekemään pikaisen ratkaisun kumpaan liittoon kuulutaan. 12.10. SAK:n hallitus on tehnyt päätöksen. Hämäläinen on puhelimesta tiedottanut, että työehtosopimusten solmimisoikeus siirtyy yksinomaan Kemian Työntekijäin Liitolle. “Siitä, mihin liittoon Nesteen jalostamojen työntekijöiden tulisi kuulua, SAK:n hallitus ei nähtävästi päättänyt mitään”. Keskustelussa todettiin, että SAK:n hallituksen päätöksen jälkeen ei ole muuta mahdollisuutta, kuin mitä toimikunnan aikaisemman kokouksen suositus edellyttää”.

Kemian Liitto syntyy

Kemian Työntekijäin Liiton perustava kokous 31.1.–1.2.1970. Työläisliitosta (SAK) noin 8500 jäsentä sekä Yleis- ja Erikoisalojen Liitosta (SAJ) noin 1000 jäsentä. Alkuperäisinä osastoina perustavassa kokouksessa osasto 44 Sköldvikin kemiantyöntekijät edustaen 18 jäsentä, sekä osasto 31 Neste Oy:n työntekijät Naantalista edustaen 152 jäsentä. Liiton hallitukseen yleisvarajäseneksi valittiin Ahti Korkiakoski.

Osasto korosti myös yritysdemokratian merkitystä ja päätti hankkia ”professorikomitean” mietinnön aiheesta. Kokous kesti 3 tuntia 45 minuuttia ja päättyi 22.15.

Huhtikuussa 1970 kolme kuljetusalan liittoa kokoontuu yhdistymiskokoukseen. Porvoon Seudun öljyalantöntyöntekijöitä edustavat Alvi Jeskanen ja Kauko Salonen. Uuden AKT:n liittotoimikuntaan menettelytapavaliokunta esittää Matti Hellsteniä. Hänet myös sinne valitaan.

Naantalın öljyalantöntyöntekijät 18.3. esittää että AKT pitäisi kiinni öljyalantöntyöntekijöistä eheytysohjeissa. Neste Oy:n työntekijät kuuluvat AKT:lle ja kuljetusalan piiriin. Jo nykyisellään valtaosa Naantalın jalostamon työntekijöistä kuuluu SAKT:oon ja kaikkia kehoitetaan liittymään siihen.

Paikallista eheyttämistä

Porvoon Seudun öljyalan Työntekijät ja Sköldvikin Kemiantyöntekijät pitivät toimikuntien yhteisen kokouksen Porvoon Seurahuoneella 6.10.1970. Paikalla olivat **A. Stjälä**, J. Pitkämä, **P. Nevala**, **T. Nyssönen**, A. Korkiakoski, J. Samuli, M. Mälkki, **T. Laitinen**, **V. Paappanen**, J. Lommi, **J. Saarnio**, T. Tuohimaa, O. Pönkkä, V. Vallo, M. Hellsten.

Korkiakoski avasi ja toivoi laajempia yhteistyömahdollisuuksia osastojen kesken. Keskusteltiin menettelytavoista tes-neuvotteluissa. Todettiin edellisen vuoden käytäntö hyväksi. Niinpä osastoille esitettiin, että tulevasta sopimuksesta neuvoteltaisiin yhdessä.

Kesäkuun 2. päivänä 1971 paikallinen eheytysohje, molempien osastojen toimikunnat Seurahuoneella. Kemiantyöntekijäin osasto oli jo yhden kokouksen pitänyt ja siinä päättänyt erota Kemian työntekijäin liitosta. ”AKT:n osastolla todettiin olevan pieniä teknillisiä vaikeuksia sääntöjensä johdosta eroamista suorittaa, mutta asian ei katsottu olevan niin ongelmallisen, etteikö eheytysohjeä voida suorittaa”. Uuden ammattiosaston tulisi liittyä Kemianliittoon. Kokous esitti osastoille myös uuden osaston paikkajakoa yksimielisesti. AKT:n osasto saisi kymmenestä johtokunnan paikasta kuusi ja KTL neljä, varajäsenet saman laskukaavan mukaan. Puheenjohtajan valitsisi KTL:n osasto ja pääluottamusmiehen AKT:n osasto, varamiehet päin vastoin. ”Työosastojen luottamusmiehiksi valittaisiin parhaat miehet osastoilta”. Syksyyn ajoittuisivat tuotantokomitean ja työturvallisuustoimikunnan vaalit, jotka toimitettaisiin normaalisti. Eheytysohjeä suunniteltiin käytännössä loppuun viedyksi elokuun alkuun mennessä.

AKT näreissään SAK:n ratkaisusta

AKT yritti vielä vaikuttaa SAK:n hallitukseen järjestörajakysymyksessä. Liitto muistutti hallitusta, että ”Liitolla on ollut työehtosopimussuhde Suomen Työnantajain Yleisen ryhmän kanssa koko olemassaolonsa aikana, sopimuskenttänä öljytuoteala ja öljytehtaat sekä huoltoasemat. Sen jälkeen, kun maahamme perustettiin Neste Oy, olivat suurin osa työntekijöistä sitä mieltä, että kun AKT:llä on sopimus öljyalalle, niin sen liiton piiriin on kuuluttava.

Vuoden 1956 aikana pyrittiin hajottamaan öljyalaa lähinnä Neste Oy:n työntekijäin osalta, että näiden olisi kuuluttava silloin olevaan Työläisliittoon. Kuitenkin enemmistö työntekijöistä halusi

edelleen kuulua AKT:n jäsenyyteen. Vuoden 1958 aikana oli uudelleen hajotustyö käynnissä, mukana SAK:n toimihenkilöitäkin.

Työntekijäin enemmistö tyrmäsi ajatukset ja toiveet hajotustyöstä nähdessään, että myös työnantajaliitto oli hajotustyössä mukana. Vuoden 1967 lakon aikana pelasi monet sormet työntekijäin etuja ja liittoamme vastaan.”

Kirjelmöinti ei auttanut. Lokakuun 12. päivänä 1971 SAK:n hallitus ”päätty yksimielisesti ryhtyä sellaisiin toimiin, että Neste Oy:n työntekijäin työehtosopimusoikeus siirtyy kokonaisuudessaan Kemian Työntekijäin Liitolle. Samalla todettiin, että Neste Oy:n työntekijät kuuluvat vuoden 1969 eheyttämiskokouksen hyväksymän liittotason yhdistämishjelman mukaisesti Kemianliittoon”.

Raaden mannekiinina

Ammattiosastojen kokouksissa uusi palkkausjärjestelmän luonnos oli hyväksytty yksimielisesti. 29.11.1971 osastot ilmoittivat asiasta Nesteelle toivoen, että järjestelmään liittyvät sovellukset sekä työntekijöiden luokkiin sijoittaminen tehdään mahdollisimman nopeasti.

Vuorineuvos **Uolevi Raade** osasi ottaa vahvasta ammattiosastosta imagohyödyn. Matti Hellsten muistelee, kuinka Raadelle oli tärkeää erityisesti kansainvälisille vieraille tuoda esille ammattiosaston edustajat. Väliportaan pomoista ei sitten niin väliä ollutkaan.

Kerhotilan hankintayrityksissäkin vuorineuvos toimi kättilönä. Osaston pöytäkirjan mukaan syyskuussa 1971 oli vuorineuvoksen palaverissa esitetty jälleen kerran kerhotilojen hankintaa. Toimitusjohtaja (Raade) esitti, että työntekijät etsisivät ja esittäisivät yhtiölle sopivaksi katsomansa tilat. Erittäin sopivat löytyivätkin Sibeliuksenbulvardi 3–7 talon alakerrasta.

- Tarkemmassa syynissä tila osoittautui sopimattomaksi, Matti Hellsten kertoo.

Mutkikasta sopimuskieltä

Tämän jakson lopuksi esittelen pari näytettä suomen kielen lajityypistä, jota ammattiyhdistyksen luottamushenkilöt ovat paikallisesti ja valtakunnallisesti, nykyisin jopa kansainvälisissä yhteyksissä joutuneet opettelemaan, ymmärtämään ja hallitsemaan. Kansanomaisesti sitä voisi nimittää kapulakieleksi, mutta mutkikkailta lauserakenteilla ja toistuvilla sanavalinnoilla on työelämän suhteiden säätelyn näkökulmasta syvälinen merkitys. Tällaisten tekstien sananvalintoihin kätkeytyy suuria tulonjakovaikutuksia.

”Neuvottelumuistio 8.2.1971 liittyy Neste Oy:n tuotantolaitosten työehtosopimusneuvotteluihin liittyneestä sosiaalikesymyksiä koskeneesta neuvottelusta 18.12.1970 laaditun pöytäkirjan ja kokouksen päätösten tulkinnasta on syntynyt erimielisyyttä työntekijöiden ja työnantajapuolen välille. Nesteen pääkonttorissa pidettiin 2.2.71 pöytäkirjan hyväksymis- ja allekirjoitustilaisuus. Paikalla olivat kaikki neuvottelijat, paitsi kahta Porvoon jalostamon työntekijäpuolen edustajaa, joita ei oltu kutsuttu tilaisuuteen. Työntekijäpuolen laatimat muutos- ja korjausesitykset hyväksyttiin kahta pykälää lukuun ottamatta. Koska pykäliin sovittuja määräyksiä jo toteutettiin jalostamolla vuoden alusta sillä tavoin kuin oli sovittu, niin allekirjoitustilaisuudessa työnantajapuolen edustajat tulkitsivat kohdat toisin. Tällöin Porvoon jalostamon pääluottamusmiehet Matti Hellsten ja Ahti Korkiakoski kieltäytyivät allekirjoittamasta pöytäkirjaa”.

Kiistaa oli syntynyt ajantasausvapaan palkasta. Joulukuun neuvottelussa ”sovittiin, että se maksetaan vuoron mukaisine lisineen. Työntekijäpuoli haluaa muutoksen siten, että vuoronmukaiset lisät sisältävät myös juhlapyhäkorvauksen, jos ajantasausvapaa pidetään juhlapyhinä”.

Kirjelmiä yritysdemokratiasta

Tammikuussa 1972 apulaisjohtaja **Jorma Veikkolainen** puolestaan pyysi Korkiakoskea selostamaan tarkemmin, ”mitä esityksiä työntekijät ovat tehneet yritysdemokratiasta hallintoneuvostolle ja millä tavalla työntekijät näkevät tarpeelliseksi yritysdemokratiaa kehittää”. Pari viikkoa myöhemmin saapui Korkiakosken vastaus.

Korkiakoski muistutti, että työntekijät ovat tehneet yritysdemokratiaa koskevia esityksiä useita kertoja ns. vuorineuvoksen palaverissa, kuten myös pääkonttorineuvotteluissa vuoden 1971 tes-neuvottelujen yhteydessä. 18.12.1970 päivätyn pöytäkirjan mukaan oli mm. käsitelty tuotantokomiteoiden valtuuksien lisäämistä.

”Työntekijöillä on yritysdemokratiasta jo varsin yksiselitteinen käsitys. Yhteispäätösmenettely olisi kiireimmin saatava yrityksen työvoima- ja henkilöstöpolitiikkaan. Esitämme, että työntekijät ja toimihenkilöt valitsevat keskuudestaan vaaleilla yhteistyötyökomitean, johon työntekijöitä ja toimihenkilöitä tulisi 2/3 ja työnantajan edustusta kolmannes. Tällä elimellä olisi päätösvaltaa erityisesti yrityksen toiminnan tavoitteiden määrittelyssä, henkilöstöpolitiikan tavoitteiden määrittelyssä, työhönotossa, työsuhteen irtisanomisessa ja purkamisessa sekä henkilökunnan lomauttamisessa ja siirroissa, koulutustoiminnassa, tiedotustoiminnassa, sisäisen valistusmenettelyn luomisessa, sosiaali- ja terveydenhuoltotoiminnassa, työturvallisuustoiminnassa, rationalisointitoiminnassa, yritystä koskevissa suurissa rakennemuutoksissa, aloitetoiminnassa, työ- ja järjestyssääntöjen laadinnassa sekä yhtiön henkilökunnalleen ja ulkopuolisille antamien avustusten ja lahjoitusten määrittelyssä ja jaossa”.

Kirjelmässä korostettiin, että yritysdemokratian avulla taattaisiin työntekijöille vaikutusmahdollisuus asioihin, jotka eivät kuulu työehtosopimusjärjestelmän piiriin, nämä olivat tähän asti olleet yksinomaan työnantajan tai työnjohtajan määräysvallassa.

”Uusi luokitusjärjestelmä on eräs näyte siitä, että yhteistyölläkin saa jotakin aikaan. Tosin yhteistyö näyttää jäävänkin vain alkuvaiheisiin.” Apulaisjohtaja **Nummila** on nimittänyt projektiryhmän laatimaan luokitusjärjestelmään kuuluvaa koulutusohjelmaa. Tähän ryhmään ei ilmeisestikään työntekijöiden järki mahtunut. Jäsenet ovat – kuten tavallisesti – työnantajan omia miehiä. Työntekijät tulevat asennoitumaan sen mukaisesti”, Korkiakoski toteaa.

Rekisteröinti

Uuden osaston perustamistiedot kirjataan Oikeusministeriön yhdistysrekisteritoimistoon 17 tammikuuta 1972 ja päätös annetaan 10.3.1972. Porvoon Öljynjalostamon Työntekijät saa rekisterinumeron 109285 ”ja yhdistyksen nimeen liitetään ry”, todetaan toimistopäällikkö **Heikki Vaseniuksen** allekirjoittamassa rekisteri-ilmoituksessa.

Uuden osaston toimikuntaan vanhat osastot nimesivät seuraavat aktiivit:

Matti Hellsten, Veikko Lyhty, Toivo Tuohimaa, Erkki Piensoho, Martti Pekola, Rauno Pulliainen, varalle **Jouko Jokinen, Bo Weckström, Sulo Hämäläinen, Runar Karlsson, Pentti Karjalainen** ja **Jorma Kaasinen**. Kemian työntekijäin osastosta nimettiin **Seppo Korhonen, Voitto Paappanen, Erkki Saarenpää** ja **Valtteri Vallo** sekä varalle **Tapio Paananen, Seppo Suhonen, Ralf Kanerva** ja **Alho Pulkkinen**. Puheenjohtajaksi nimettiin / valittiin **Ahti Korkiakoski**, varapuheenjohtajaksi **Veikko Lyhty**, pääluottamusmieheksi **Matti Hellsten** ja varapääluottamusmieheksi **Seppo Korhonen**.

Murroksen kokijat ja tekijät

1970-luvun alku oli työtaistelujen aikaa. Se oli myös suurten yhteiskunnallisten uudistusten aikaa, joka pohjusti Suomen historian lyhyttä jaksoa, hyvinvointivaltion kultakautta. Voimistuvalla ammattiyhdistysliikkeellä oli suuri osuus myönteisten muutosten toimijana. Lomaltapaluuraha otettiin käyttöön 1972. Arkipyhiä siirrettiin STK:n ja SAK:n ehdotuksesta. Eduskunta sääti Kansanterveyslain. Samana vuonna säädettiin työsuojelun valvontalaki ja perustettiin Työsuojeluhallitus.

PÖT esitti syksyn liittovaltuustolle, että liittoon palkattaisiin pääasiassa työturvallisuusasioihin keskittyvä toimitsija. PÖT esitti myös, että tehtäisiin tutkimus öljyteollisuudessa esiintyvistä vaarallisista aineista ja myrkytysvaaroista.

Yhteiskuntatutkimuksessa puhutaan mielellään murroksista, ja käänne sosiaalivaltiolliseen politiikkaan käy hyvinkin yhdestä aikaa hahmottavasta murroksesta. Se, mikä oli Norjassa toteutunut jo vuosisadan alussa ja Ruotsissakin 1930-luvulla, oli ollut vain utopistinen hahmotelma tutkijoiden kirjoituspöydillä. Tässä murroksessa Porvoon öljynjalostamon työntekijät ovat olleet – ei suinkaan vain aitiopaikalla, vaan melkoisina asianosaisina.

Seuraavassa jaksossa:

”Raaden aika” ja Ammattiyhdistysliikkeen nousukiito